

TECHNIKY SBĚRU DAT V KVANTITATIVNÍM A KVALITATIVNÍM VÝZKUMU

- Pozorování
- Rozhovor
- Dotazník
- Škály
- Anketa
- Experiment
- Kasuistika
- Snímkování

- Technika = konkrétní způsob vědecké cesty (sběr empirické a důkazového materiálu)
- Metoda = koncepční a celkové strategický způsob dosahování cílů
  - Např. dotazník
- Techniky = parciální aspekt a složky metody
- Výběr techniky se řídí zkoumaným problémem

Pozorování

= soustředěné a cílené sledování se záměrem něco poznat

- Většinou u malých skupin
- Sociální interakce, způsob života
- Pomůcky: magnetofon, fotoaparáty, kamery

Pozorování – dovednosti výzkumníka

- Adaptace na výzkumné prostředí
- Identifikace se subjektem
- Introspekce – sebepoznání
- Objektivní postoj
- Osvojení nástrojů a pomůcek
- Schopnost zvládat nové situace

Fáze pozorování

- Určení tématu
- Určení druhu pozorování
- Vypracování plánu pozorování
- Vlastní pozorování
- Způsob prezentace výsledků

Druhy pozorování

- Nezúčastněné – není součástí prostředí
  - Strukturované
    - Activity sampling – např. každých 15 min. zaznamená dění
    - Hawthornův efekt – změna chování subjektů, když zjistí, že jsou pozorováni
  - Nestrukturované
- Zúčastněné – sociální antropologové, vhodné když:
  - Málo prozkoumaný jev
  - Rozdíly v pohledu členů a nečlenů sledované skupiny
  - Jev není přístupný jedincům mimo skupinu

Druhy pozorování

- Utajené
- Neutajené

- Dle aktuálnosti:
  - Přímé – probíhá aktuálně smyslovými orgány
  - Nepřímé – např. zvuková nahrávka

Rozhovor - interview

= soustava uceleného jednání tazatele a respondenta

- Face to face
- Jednosměrný tok informací

Zásady rozhovoru

- Odhad složitosti zkoumaných problémů
- Koncipovat rozhovor jako přirozený
- Počítat s únavou během rozhovoru
- Motivovat respondenty
- Vytvořit přátelskou atmosféru
- Mít rámcové přípravy
- Používat srozumitelný jazyk
- Vyloučit subjektivní vlivy

Forma a průběh rozhovoru

- Individuální rozhovor
  - Tazatel – respondent – například telefonní
- Skupinový rozhovor
  - Náhodně vybraná skupina nebo
  - „focus group“ (hlavně v marketingu) – 6-12 subjektů, cca 2 hodiny, často se kombinuje s individuálním rozhovorem
- Biografický rozhovor
  - Samostatná forma KLV, autobiografie,

Druhy rozhovorů

- Polostandardizovaný
- Standardizovaný
- Nestandardizovaný

Polostandardizovaný rozhovor

= Hrubý seznam otázek

- Druhy:

- Tematický rozhovor – jen určité téma, záznam na magnetofon – nutný souhlas
- Kritická událost – pozitivní nebo negativní dopad
- Deníky – respondent vede deník

Standardizovaný, strukturovaný rozhovor

- Připravené otázky
- Nestranný postoj výzkumníka
- Lepší zpracovatelnost

Nestandardizovaný, volný rozhovor

- Otázky kladeny a připraveny jen rámcově
- Používán často v počátečních fázích výzkumu
- Alternativy v odpovědích a otázkách
- Přibližuje se běžným životním situacím
- Hluboký rozhovor – technika kvalitativního výzkumu, tazateli je určen přesný cíl a okruh informací, pak je vše ostatní ponecháno na něm

6 typů otázek pro kvalitativní výzkum dle Pattona (2005)

- Otázky týkající se zkušeností nebo chování
- Otázky týkající se názorů
- Otázky týkající se pocitů
- Otázky týkající se znalostí
- Otázky týkající se vnímání – co slyšel, viděl
- Otázky demografické a kontextové – rodinný stav

Pořadí otázek

- Vstupní otázka – citově naladit a motivovat
- Obtížné otázky – rozsahem i obsahem
- Otázky pro oddech
- Další blok obtížných otázek
- Identifikační údaje

Srovnání kvantitativního a kvalitativního rozhovoru

Tabulka č.4 Srovnání rozhovoru u kvantitativního a kvalitativního výzkumu

<u>Kvantitativní výzkum</u>	<u>Kvalitativní výzkum</u>
Jen poměrně málo informací	Mnoho informací do hloubky
Nezachytíme souvislosti	Možnost podchytit složitější souvislosti, pochopit komplexnější vztahy, zachytit i implicitní, skryté věci
Informace standardizovaná, předem je dáno: – o čem se bude mluvit, – v jakém pořadí, – formulace odpovědí – dotázaný nemá možnost otvírat vlastní témata, nabízet vlastní postřehy a komentáře	
Co je důležité určuje výzkumník a ne dotázaný	Témata určují oba, tázající se i dotázaný
Můžeme lépe srovnávat, data statisticky zpracovat	Je pravděpodobnost, že se objeví nová témata, něco, co výzkumník nenapadlo
Velké množství lidí	Malý počet lidí
Možnost zobecnění	Nemůžeme zobecnit

Dotazník

= standardizovaný soubor otázek připravený na formuláři

- Získáme empirické informace nepřímým pozorováním respondentů
- Relativně rozšířená a populární technika
- Např. kvalita života onkologických pacientů
- Je nutné:
  - Nepřítomnost výzkumníka během vyplňování
  - Znalost prostředí a potřeba předvýzkumu

Stavba dotazníku

- Všechny podstatné problémy
- Celá šíře problematiky
- Konstrukce musí respondenta přitahovat
- Jasná formulace otázek

- Dotazník obvykle obsahuje:
  - Identifikační znaky - jméno
  - Nezávisle proměnné – např. identifikační znaky
  - Závisle proměnné – to co je v zorném poli dotazníku

Průběh dotazníku

- Anonymní
  - Respektování soukromí respondentů
  - Druhy anonymity:
    - Faktickou
    - Psychologickou – bez choulostivých otázek
    - Sociologickou – neidentifikace osob v průběhu zpracování dat
- Neanonymní
  - V případě kartotéky, respondent musí souhlasit jinak porušení zákona 101/2000Sb. O ochraně soukromých údajů

Výhody/nevýhody dotazníku

- Výhody
  - Jednoznačná formulace otázek
  - Možnost PC zpracování
- Nevýhody
  - Při nedorozumění nemožnost opravy
- návratnost – poměr počtu vrácených a distribuovaných dotazníků (většinou 50%, zvýšení tzv. „follow up“)

Validita a reliabilita dotazníku

- Validita

- Obsahová validita – otázky se vztahují k jevům
- Konstruktová validita – vztah s teoretickými pojmy (konstrukty) – např. spokojenost s péčí ne s přístupem zdravotníků

- Reliabilita

- stabilita – opakované měření, výsledky se nemění
- Důležitá psychometrická vlastnost dotazníku
- Měří se Cronbach alpha koeficientem spolehlivosti (0-1), spolehlivost již u 0.8

Druhy otázek

- Uzavřené
  - Vybírání vhodné odpovědi
  - Např.: Byla jste již léčena u nás v nemocnici? Odpověď: ANO-NE
- Otevřené
  - Volná odpověď
  - Náročné na zpracování
- Polootevřené
  - Kombinace volné a uzavřené otázky
  - Např.: Kdo Vám pomohl vyřešit problém? Odpověď: A. setra, B. lékař, C. rodina atd.
- Filtrační – zachytí respondenty, kteří nemohou odpovědět na určitý typ otázky, např. Máte děti? Odpověď: 1. ano, 2. ne
- Projekční – posouzení názorů jiných lidí, např.: Jak smýšlejí sestry o jejich platovém ohodnocení?
  - Metoda nedokončených otázek: Např.: Vedle Marka si sedne ve vlaku dívka. Marek...
- Kontrolní otázky – ověření pravdivosti odpovědí

Chyby v konstrukci otázek

- **Obsahová srozumitelnost**
  - Nepřeceňovat znalosti respondentů
  - Např.: Které infekční onemocnění jste prodělal?
- **Jazyková srozumitelnost**
  - Např.: Myslíte, že gerontologie přinese užitek?
- **Nejednoznačné otázky**
  - Např.: Co se vám v nemocnici nejvíce líbilo?
- **Příliš strohé otázky**
  - Např.: Jaké jsou vaše kulturní zájmy?
- **Příliš dlouhé otázky**
  - Např.: domníváte se, že zdravotnictví bylo 80. letech méně rozvinuté než dnes?
- **Otázky typu „proč“**
  - Jen pokud mají vysvětlit nějaký čin respondenta
- **Haló efekt**
  - Přesun negativního pocitu na následující otázky
- **Neohleduplné otázky**
  - Např.: jak často se opíjíte?
- **Věcná náročnost**
  - Např.: Uveďte měsíční příjem.

Škály

= forma otázky, kdy respondent zařazuje zkoumaný problém do určitého kontinua

- Kontinuum může být vyjádřeno:
  - Verbálně
  - Číselně
  - Graficky – např. smajlíci

Anketa

= nejjednodušší forma výzkumné techniky

- Ne více než 10-15 otázek
- Není kontrolován výběr respondentů
- návratnost pouze 1-3% (motivace, dárky)
- Druhy anket:
  - Poštovní
  - Předávané
  - Novinové
  - Telefonické
  - Rozhlasové

Experiment

= nejvýznamnější kvantitativní metoda výzkumu

- Vytvoření určitého jevu pro pozorování a stanovené závislosti
- Druhy:
  - Klasický – v laboratoři, experimentální a kontrolní skupina (není vystavena účinku)
  - Klinický – srovnávací skupiny, systematický výzkum léčiv na lidech
  - Přirozený – málo kontrolovaný

Experimenty ve zdravotnickém výzkumu

- Zvířata
- Explantáty a tkáňové kultury
- Na lidském organizmu

Klinický pokus (dle Komendy)

- Kazuistiky
- Klinické studie – patologické děje
- Klinický pokus – zásah do organismu
- Kontrolovaný klinický pokus – znáhodnění technik
- Interklinické studie – spolupracující kliniky

Dokumentace o experimentu

- Formulace pracovní hypotézy
- Identifikace nezávisle proměnných
- Popis výběru vzorku
- Identifikace závisle proměnných
- Zápis okolností průběhu experimentu
- Typ zvoleného experimentálního plánu
- Souhrn tabulek a grafů
- Komplexní soubor všech záznamů měření a grafů

Studium písemných dokumentů

= analýza písemných zdrojů patří ke kvalitativnímu i kvantitativnímu výzkumu

- Pokud není možné přímé pozorování
- Dokumenty psané nebo tištěné

Fáze procesu zpracování dokumentů

- Definování výzkumné otázky
- Definování toho, co bude považováno za dokument
- Kritika pramenů
- Interpretace dokumentů

Dělení dokumentů

- Dle personifikace
  - Osobní – deníky, dopisy
  - Neosobní – statistiky, úřední dokumenty
- Dle statutu
  - Oficiální – závazné, např. zákony, vyhlášky
  - Neoficiální – reklamní letáky
- Dle pramene
  - Primární – bezprostřední záznam události
  - Sekundární – zpracovaný primární záznam

Obsahová analýza dokumentu

- Umožňuje objektivní, systematický a kvantitativní popis a rozbor
- Obsahová analýza má 4 formy:
  - Frekvenční analýza – klasifikace textových prvků a jejich četnosti
  - Valenční analýza – uvedení specifitějších hodnocení; negativní, neutrální, pozitivní
  - Intenzity analýza – síla hodnocení
  - Kontingence analýza – výskyt řečových prvků v souvislosti s jinými pojmy

Fáze obsahové analýzy

- Stanovení hypotézy
- Vybrání kategorií
- Stanovení zkoumaných jednotek
- Stanovení četnosti a rozsahu jednotek
- Analýza kvantitativních výsledků

Použití techniky zkoumání dokumentů

- Při opatřování dat prozkoumat již existující dokumenty
- Srovnání s historií
- Srovnání našich dat s osobními listy respondenta

Kasuistika

= kvalitativní metoda

- Obsahuje zpravidla rodinnou a osobní anamnézu, diagnózu, prognózu, ošetrovatelské postupy, průběh a výsledky, katamnestické sledování (opis historie), analýzu, interpretaci a závěr

Druhy kasuistik

- Opis historie případu (ucelený, souvislý)
- Studium a rozbor případu
- Komplexní – obsahuje opis historie i analýzu

Osnova kazuistiky

- Popis člověka s nemocí
- Jak to vidí pacient – výpověď
- Jak to vidí lékař, sestra
- Formulace otázek odborníka
- Výkladová část textu
- Otázky a závěrečná diskuze

Využití kazuistik

- Návrh řešení problému
- Stanovení hypotéz
- Doplněk kvantitativního výzkumu
- Metoda výuky studentů

Snímkování

= vytvoření snímku o určitém jevu v podobě jeho písemného záznamu (př. snímek pracovního dne sestry na oční ambulanci)

- Respondent vybírá na formuláři příslušnou odpověď
- Má to povahu pozorování
- Není možné jeho využití pro delší časové rozmezí
- Respondent zapisuje začátek a konec činnosti

Možnosti analýzy snímků

- Výpočet průměrného trvání jednotlivých aktivit pro sledovaný soubor
- Průměrné rozložení časových aktivit v částech dne
- Určení podílu respondentů, kteří v určitém čase činnost vykonávali
- Používá se pro rozčlenění komplexu činností na čas práce, mimopracovní a volný čas

Význam znalostí technik

- Zdravotnická péče a prevence
- Vytvoření ekonomicky výhodných systému
- Vytvoření strategií – efektivita
- Přehled o obecných problémech – sociálních, psychologických, pedagogických
- Znalost technik a metod

... hezký den